

Nr 1

feb 2016

KALIX forskar-NYTT

----- Medlemstidning för Kalixbygdens Forskarförening -----

Pingviner i Antarktis

Följ med till Falklandsöarna, Sydgeorgien och Antarktis med naturfotograf *Thomas Öberg* hos oss, se sidan 2.

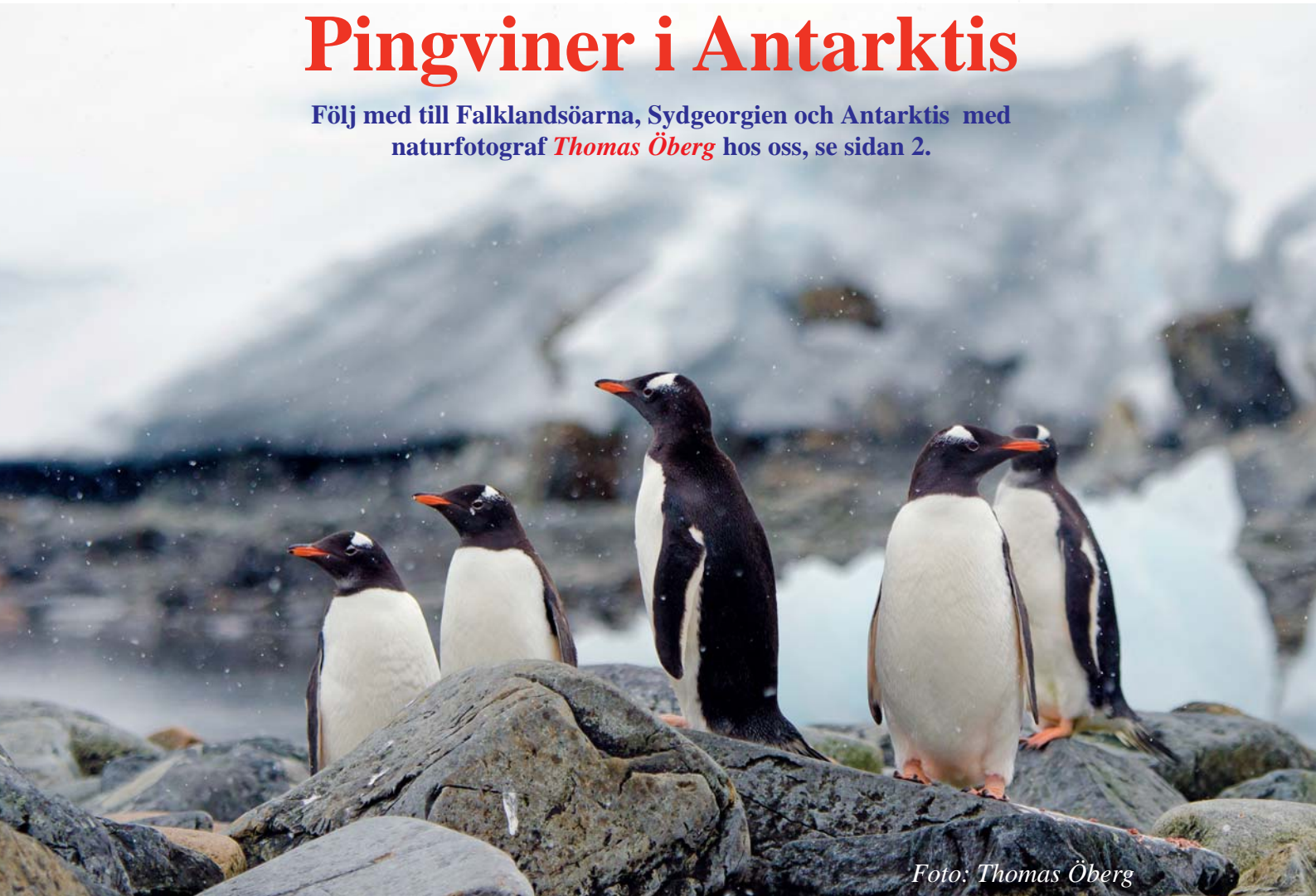

Foto: Thomas Öberg

En del av innehållet:

Sid 3	Olof Örnberg	Sid 10	NY bok: Runt Storträsket
Sid 6	Historien om en tavla	Sid 11	Förkortningar i kyrkböckerna
Sid 8	Drunknade i Kalix skärgård	Sid 12	Min käraste ägodel

----- Du är väl medlem i Kalixbygdens Forskarförening ? -----

Kalixbygdens Forskarförening

Hemsida: <http://www.kalixforskarna.se>

E-mail: kalixff@glocalnet.net

Medlem i Sveriges släktforskarförbund

ordf	Anders Pettersson	tel	0923/21348
	e-post: janders.peson@telia.com		
sekr	Bengt-Göran Nilsson		0923/77592
	e-post: bg.nilsson@glocalnet.net		
kassör	Stig Jonsson		0923/13290
	e-post: stijon@glocalnet.net		
v ordf	Kerstin Rönnqvist		0923/22081
ledam	Karl-Olov Johansson		0923/22202
	Karl-Gustav Bergman		0923-22054
suppl	Kerstin Rönnqvist		0923-22081
	Per Björkman		0923-22264
revis	Siv Nilsson		0923/10207
	Elsa Isaksson		0923-77643
suppl	Inger Lindholm		0923/12463

Artikelförfattarna i KALIXforskarNYTT är själva ansvariga för sina bidrag i tidningen.

Ansvarig utgivare: Anders Pettersson

Hur gick det till när **Nyborgs såg** kom till ? Det finns inget tidigare skrivet om detta.

Perioden för det Nya bolaget: **Calix Ångsågs Aktiebolag** blev kort, bara fyra år, 1874 -1878. Om detta kan ni nu läsa i ett nyframtaget häfte om 16 sidor med bilder och text.

Finns till salu på Årsmötet och kan även skickas per post./ **BGN**

Calix Ångsågs aktiebolag
med Nyborgs såg 1874-1878
En kort industriepok

Bengt-Göran Nilsson

Redaktörens rader

Ett nytt år är på gång och vi inleder med årsmöte och besök av Thomas Öberg som berättar och visar bilder. Se nedan !

Hjärtligt välkommen Thomas!

I övrigt ser vi med bedrövelse på att Grytnäs Herrgård är på väg att tappa sitt anseende och Kalix ett besöksmål fattigare.

Att placera flyktingboende i kulturbyggnader borde inte få förekomma. I Stenbäcken har ett boende stått tomt i ett år nu, flyttat hit från Töre av kommunen för åtskilliga miljoner.

Här bodde under ett par månader ensamkommande flyktingbarn.

Sedan ser vi fram emot sommaren då vi skall hjälpa till med Magnus Cedergren att utöka och flytta om utställningen på Vassholmen om **Människor och historia i Kalix älvdal**.

Väl mött! / **BGN**

Medlemsavgiften 2016

Vi har tyvärr fått flera inbetalningar (7st) utan någon som helst notering om vem som betalat. Kolla när ni betalat och meddela kassören om Ni tror att det är ni som missat att sätta ut era namn.

Många har heller inte betalat avgiften för 2016 och till dessa bifogas i tidningen en lapp som påminner om detta. Gör Er inbetalning per omgående så missar ni inte nästa nummer.

Årsmöte

24 feb kl 18.00
i Kalix Folkets Hus

Naturfotografen

Thomas Öberg

välkänd från radio och TV visar bilder och berättar om Falklandsöarna, Sydgeorgien och Antarktis

Alla hjärtligt välkomna!

Fikaserivering!

Kalixbygdens Forskarförening

Nya medlemmar

Elisabeth Brännström	Kalix
Sten Ekman	Stockholm
Britt-Inger Karlsson	Kalix
Karl-Erik Lindbäck	Risön
Ulla Mörck	Skultuna
Bengt Palmblad	Hisings Backa
Hans Sandberg	Karlsborgsverken

Hjärtligt välkomna i föreningen!

Medl. avg 180 kr/år

Utlandsmedlemmar + 50 kr

Pg 47 95 367- 4

OLOF ÖRNBERG

”En värdig och hederlig prästman ” (Samuel Liljelblad, 1788)

Av Leif Larsson

Tänk så lite som behövs för att puffa igång en släktforskare. Det behövs bara att man blir lite nyfiken på ett namn eller en händelse.

Någon präst eller prästsläkt har jag tidigare inte haft anledning att närmare studera, fränsett Luleå stifts första biskop, Olov Bergqvist, som bott i det hus där jag nu bor. Nu har jag bekantat mig lite med en kalixpräst, OLOF ÖRNBERG

Min egen släktforskning har legat i träda ganska länge, eftersom jag tycker att jag kört fast. Men så fick jag ett intressant telefonsamtal från *Eva Berggren* i Sollentuna. Hon hade läst min artikel om *Kyrkbrudarna i Jukkasjärvi och i Nederkalix*. Eva uppskattade det jag skrivit. Bara en sån sak kan sätta igång forskarlusten, men det var istället ett namn – *Örnberg* en kyrkoherde och prost i Kalix och morfar till den lilla flickan *Ulrika*, som senare kallades *Kyrkbruden i Nederkalix*, som gjorde att jag började söka lite på släktnamnet *Örnberg*.

Under golvet i Kalix kyrka är en ung flicka, 8-åriga *Ulrika (Ulla)*, begravd. Det är hon, som kallas kyrkbrud. I samma grav ligger hennes mor *Barbro Katharina Örnberg*, maka till krigsrådet *Gustav Erik Petersson*. Båda dog av det som kallades nervfeber = tyfus, som då härjade; mamman i slutet av 1815, dottern i januari 1816.

Någon vidare hjälp för *Eva Berggren* om ”något mer” om släkten *Örnberg*, kunde jag inte bidra med. I stort sett bara en förteckning över den familj som *Barbro Katharina Örnberg* kom ifrån. Hon lär ha kallats ”*Babba*”. Det var när jag såg uppgifterna om familjen som jag blev riktigt nyfiken. Pappan hette *Olof Örnberg*, mamman *Margareta Warg* och de hade fått 20 (!) barn, varav 11 blev vuxna.

Den här familjen bodde och verkade i KALIX!

Foto: B-G Nilsson

Det räckte mycket väl för att sätta igång släktforskarintresset igen. Dessutom förekom benämningen *trivialskola* för flera personer. Jag insåg att jag som varit lärare i nästan 40 år inte längre hade full koll på vad *trivialskolan* stod för, trots många och långa lektioner och föreläsningar om *Pedagogikens historia* under min utbildningstid till lärare.

För mig börjar den här historien med lilla *Ulrika Petersson*, som avled i tyfus den 16 januari 1816. Hon liksom mamman *Barbro Katharina Örnberg* kläddes i de finaste kläder man hade i familjen och lades i samma grav under kyrkgolvet. Den var placerad så att det senare visade sig att förmultningen var nästan obefintlig. Kropparna var väl bevarade liksom kläderna. De vackra kläderna hade stor betydelse för benämningen kyrkbrud.

Då mamman och dottern dog, bodde familjen i en mindre herrgård, som hade namnet *Åkrokshemmanet*, Rian nr 1, nära den plats där Kalixälven gör en kraftig böj österut och nära nuvarande Riabron. Från början bodde familjen i fänriksbostället *Johannesberg*. Krigsrådet *Gustav Erik Petersson* hade tillhört Gustav III:s armé under kriget mot Ryssland 1788-1790. Under Gustav IV Adolfs krig mot Ryssland förlorade Sverige hela den finska delen av landet. Vintern 1808-1809 låg stora delar av den svenska armén förlagd till trakterna kring Kalix. Fältsjukan härjade svårt. Fler dog i fältsjukan än under strider med fienden. Det är samma diarré sjukdom = nervfeber = tyfus, som både *Barbro Katharina Örnberg* och dotter *Ulrika* dog av.

BARBRO KATHARINA ÖRNBERG var dotter till kyrkoherden *OLOF ÖRNBERG* och hans hustru *MARGARETA WARG*.

Olof Örnberg kom själv från en prästfamilj. Han var född 30.8.1724 i Luleå, död 7.9.1804 i Nederkalix, där han då var prost. *Olof Örnbergs* far och en bror var också präster. Förmodligen var det i samband med att de blev präster som namnet *Örnberg* togs.

Fadern hette också *Olof Örnberg*, varför det ibland står *Olof Olofsson Örnberg* för sonen, som blev kyrkoherde i Nederkalix. Släkten kom från Medelpad, från *Öråker* i *Sköns socken*. *Örnberg* kan mycket väl syfta på de inledande bokstäverna i hembyn. Däremot har *ör* inte något samband med *örn*. Det betyder istället grovt grus = *ör*, och talar kanske om vilken typ av mark man hade att tillgå i byn *Öråker*.

Fadern till den äldre *Olof Örnberg* var bonden *Olof Ersson* från ett hemman som släkten innehaft i många generationer.

Margareta Warg var handlardotter från Piteå. Hon var född 19.3.1738 i Piteå och dog 26.1.1820. En källa anger att *Margareta Warg* dog i Nederkalix. Där hittar jag henne inte i Dödboken. En annan källa säger att det var i Piteå. *Döda 1820* saknas i kyrkans böcker i Piteå. Den 2.8.1759 vigdes de i Piteå, Margaretas hemförsamling.

Margaretas föräldrar var handlanden *Hans Warg* och hans hustru *Anna Höjer*.

Margareta Warg var 14 år yngre än sin make *Olof Örnberg*, som dog 1804. Hon hade fött 20 barn, varav 11 blev vuxna. Hon hade vid sin död 25 barnbarn och 15 barnbarnsbarn.

1788 var ett av de allra värsta hungeråren i Norrland och en av de mest drabbade socknarna var Kalix. Folk dog av svält, de hungrade och frös ihjäl. Under sommaren det här året gjorde en ung botanist, som hette *Samuel Liljeblad* från Uppsala universitet, en resa tillsammans med två andra botanister för att utforska landets norra delar. Senare blev *Samuel Liljeblad* professor och rektor i Uppsala.

I sina dagboksanteckningar (*Diarium för en lappska resa*) berättar han om besöket i Kalix i prästgården hos prosten *Olof Örnberg*. Det var på återresan efter att de hade varit ända upp till Torneträsk. *Liljeblad* konstaterade nöjt att han kommit lika långt norrut som *Olof Rudbecks* expedition 1695 och längre än *Carl von Linné*, som längs Torneälven kom till trakterna av Vittangi och där vände. Västerut kom *Linné* till Kvikkjokk (1732).

Samuel Liljeblad fick i prästgården höra många tragiska berättelser om svältkatastrofen i socknen, då många människor efter vinter 1787-1788 hittats ihjälfrusna i skogarna. De hade desperat försökt livnära sig på bark och halm men inte klarat livet. De unga botanisterna försökte via gästgivarna, kyrkoherden och hans komminister *Crispin Thingvall* lära folket att använda islandslav i maten. Det lyckades inte så bra. Den beska smaken gjorde att de flesta avstod – potatis var inte heller omtyckt.

Då *Samuel Liljeblad* lämnade Kalix prästgård noterade han i sin dagbok från den lappländska resan att:

Prosten *Olof Örnberg* var ”en värdig och hederlig prästman, som ägde en talrik familj och har haft 20 barn med en hustru.”

Av de 20 barn som *Olof Örnberg* och *Margareta Warg* fick har jag namnet bara på 13 och bara två av dem är födda i Nederkalix. Det är *Carl Jakob* f. 1779, d. 1845 i Piteå där han var borgmästare. Den yngste sonen är *Jöran Fredrik*, f. 1781, d. 1814, löjtnant i arméns flotta.

Alla övriga barn, inklusive krigsrådet *Gustaf Erik Petersson* hustru *Barbro Catharina* f. 1774, d. 1815, är födda i *Skellefteå församling*.

Margareta Warg fick sitt första barn, dottern *Anna Brita*, 1760 och sitt sista, *Jöran Fredrik* 1781. Hon var då 43 år gammal.

Olof Örnberg var född den 30 augusti 1724 i Luleå domkyrkoförsamling, där fadern *Olof Örnberg* (d.ä.) var skolmästare. I november 1721 fick han befallningen att strax före jul ”förfoga sig dit” (till Luleå). Han passade då på att i förbifarten, som det står i Herdaminnena, i Härnösand ta prästexamen och den 21 december prästvigdes han. Samma år gifte han sig med *Märta Axelsdotter Sidenbom* (underofficersdotter från Jämtland).

Även brodern till *Olof Örnberg* (d.y), *Axel Örnberg* f. 1726 i Luleå domkyrkoförsamling, blev präst.

Olof Örnbergs väg fram till kyrkoherdetjänsten och prostutnämningen i Kalix var ganska lång. I oktober 1742 tog han studenten i Uppsala.

1747 fick han tjänsten som vice apologist (ungefär räknelärare) i Piteå *trivialskola*. Det är en skolform som infördes 1649 för en lägre lärdomsskola jämfört med gymnasium. Trivialskolan kom senare att motsvara ungefär *realskolan* som den också kallas från och med 1905. Den skolformen kommer säkert många av oss ihåg ännu. I Kalix låg realskolan där simhallen nu finns.

1749 prästvigdes *Olof Örnberg* och uppehöll en tid stadskomministertjänsten i Piteå.

1759 utnämndes han till komminister i Skellefteå med tillträde 1 maj 1760.

1759 gifte han sig med *Margareta Warg*.

1778 var det kyrkoherdeval i Nederkalix. *Olof Örnberg* fick alla röster utom två.

1779 tillträdde *Olof Örnberg* kyrkoherdetjänsten.

1787 predikade han vid prästmötet i Piteå.

1791 utnämndes han till prost.

De barn som *Olof Örnberg* och *Margareta Warg* fick och som blev vuxna gick det bra för.

Samuel Liljeblad

Anna Brita f. 1760, d. 1851, gifte sig med sjökaptanen *Per Wiklund*, Skellefteå.

Marta Helena f. 1761, d. 1799 gifte sig med lagmannen *Carl Jöran Furtenbach*.

Sophia Margareta f. 1762, d. 1831, gifte sig med prosten *Erik Burman*, Karl Gustafs församling.

Hans Olof f. 1767, d. 1804, blev sjökaptan. Dog av lungdot nästan samtidigt som fadern i september 1804.

Erik f. 1768, d. 1797

Sara Maria f. 1769, d. 1854, gift med handlanden *Erik Nyberg*, Nederkalix.

Elisabet Magdalena född och död 1771

Barbro Katharina f. 1774, d. 1815, gift med krigsrådet *Gustaf Erik Petersson*, Åkroken, Nederkalix.

Anders Magnus f. 1775, d. 1852, inspektor på Bromö glasbruk i Västergötland.

Nils Per f. 1776, d. 1778.

Axel f. 1778, d. 1800, skeppsbyggmästare i Göteborg.

Carl Jakob f. 1779, d. 1845, assessor = färdigutbildad domare som ännu inte har ordinarie tjänst, borgmästare i Piteå.

Jöran Fredrik f. 1781, d. 1814, löjtnant vid arméns flotta

OLOF ÖRNBERG (d.ä.) var förmodligen den förste med namnet *Örnberg*.

Han var son till bonden *Olof Ersson* och far bl.a. till två söner som blev präster, *Olof Örnberg* (d.y) och *Axel Örnberg*. Under den tid då *Olof Örnberg* var skolmästare i Luleå, föddes bl.a. de båda sönerna. 1734 sökte och fick han flest röster till en tjänst som kaplan i Burträsk, Skellefteå socken. (Kaplan = präst i en kapellförsamling, senare kyrkoherdens medhjälpare). Men tjänsten kunde han inte tillträda förrän han befriat sig från en del beskyllningar. Bl.a. hade han under sin provpredikan varit ohövlig mot kyrkoherden och skämtat alltför grovt. Kyrkoherden

kunde godta *Örnberg* om han slutade upp med ohövligheterna och superiet.

Så småningom blev det förlikning och från 1736 innehade han komministertjänsten i Burträsk.

1752 drunknade han och en bonde på återresa från Lappvattnet då isen var alltför svag på Burträsket nära Skarviken.

AXEL ÖRNBERG, född i Luleå 1726, var son till *Olof Örnberg d.ä* och två år yngre bror till *Olof Örnberg d.y*.

Han prästvigdes 1750, var bataljonspredikant vid Västerbottens regemente och regementspastor 1773. Han utnämndes till komminister i Piteå landsförsamling och tillträdde tjänsten 1776.

1780 utnämndes han till kyrkoherde i Burträsk. Han tillträdde 1782.

Prästerskapet i Burträsk hade fått en hjälppräst vid namn *Olof Norenus*, som dels gjort sig skyldig till dryckenskap, dels också visat kyrkoherden så kallad sidvördnad, d.v.s. ingen respekt utan snarare förakt.

Vid ting meddelade *Örnberg* att han kunde ta tillbaka sin anmälan om *Norenus* gjorde avbön och erkände sina förseelser. *Norenus* svarade att om han skulle gå ett steg mot förlikning så borde kyrkoherden gå två.

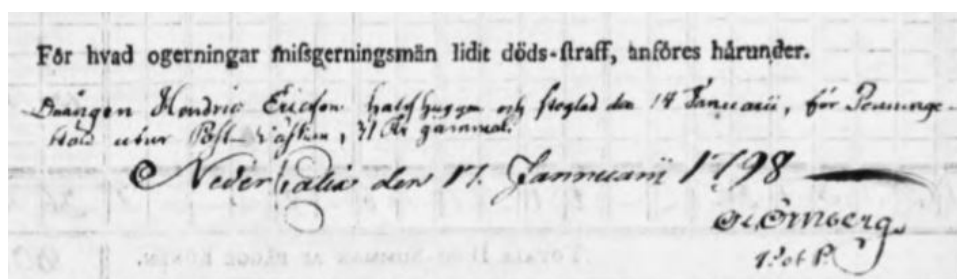
Innan domen föll i tingsrätten avled *Axel Örnberg* i juli 1794.

Axel Örnberg var gift med *Elisabeth Catharina Rhén*, f. *Gedda*, änka efter kyrkoherden *Erik Rhén* i Piteå. Hon och *Axel Örnberg* hade inga barn tillsammans.

KÄLLOR

Uppgifter har jag hämtat från Wikipedia. Varifrån deras noteringar är står inte angivet, men mycket sannolikt är att både för Nederkalix och Burträsk (Skellefteå) är det Härnösands stifts Herdaminnen.

Nedan har Olof Örnberg skrivit under 1798 års befolkningsstatistiska tabell för Nederkalix och vi kan konstatera att straffet, halshuggning och stegling, blev hårt för stöld ur en postväska, men det var tredje resan stöld. Mer härom kan läsas i vår tidning KalixforskarNytt Nr 2- 2000.

Historien om en tavla

Av Anders Pettersson

Gården "Gåsbyn" på Innlandet i Ytterbyn

I Ytterbyns hembygdsgård hänger en hel del tavlor på väggarna. I samlingssalen är alla utom en signerade av Sigurd Lidström. Undantaget är en oljemålning på väggen vid serveringsdisken och som bär signaturen "Bibbi 1977". Tavlan föreställer gården "Gåsbyn" i Innlandet, som visar sig vara Bibbis fars hemgård.

Många barn och barnbarn från Gåsbyn har en konstnärlig ådra och Bibbi, som är kusin till Sigurd Lidström, är inget undantag. Hennes namn är *Emma Birgitta* född Lidström och det är om henne jag nu tänker berätta.

Bibbis far

Bibbi, som hon kallas, är född den 23 september 1918 på Väddö i Roslagen och hennes far, **John Mikael Lidström** född 1889, är det åttonde barnet av tio som föddes på gården Gåsbyn i Ytterbyn. Sigurd och Bengt Lidströms far **Emil Lidström** född 1882, är det femte i ordningen av barnen. Emil Lidström gifter sig första gången år 1911 med **Hanna Helena Holmström** född 1884 på gården "Backen" i Holmen. De får sju barn tillsammans av vilka **Sigurd** är född 1914 och **Bengt** (som skriver brevet om Bibbi) är född 1916. De växte upp på gården "Ypigården" strax ovanför John och Emil Lidströms födelsegård "Gåsbyn".

John och Emil Lidströms föräldrar är **Erik August Lidström** född 1848 och **Maria Kristina Ekholm** född 1850. Bägge är födda i Ytterbyn. Erik August efterträdde, på Gåsbyn, sin fosterfar **Elias Jakobsson Lidström** (född 1812).

När John Lidström är 20 år, år 1909, skriver han in sig i Haparanda sjömanshus. Först blir han eldare och sedan maskinist.

Bibbis mor

När John Lidström är 24 år gammal, år 1913, gifter han sig med **Elin Margareta Sjögren** född 1891, från Ortala by i Wäddö församling. Byn är belägen söder om Grisslehamn vid Roslagen. John Lidström blir 55 år gammal. Han dör år 1945 på Kungsholmen, dit han och hans familj hade flyttat år 1920.

Elinns föräldrar är bonden och skepparen **Johan Erik Sjögren** född 1842 i Söderby-Karl församling och **Johanna Ersdotter** född 1849 i Wäddö. De hade gift sig 1878 och bodde i tre år i Söderby-Karl fram till år 1881 då de kom att flytta till Wäddö. **Elin Margareta** är det fjärde i ordningen av barnen i familjen Sjögren. Elin dör 1975, 84 år gammal, då boende i Frufällan, Borås Kommun.

Familjen

"**Bibbi**" blir vid 22 års ålder, år 1940, gift med den då 28-åriga **Folke Danielsson**. Han är född i

Mönsterås år 1912. De blir bosatta i byn Frufällan i Borås Kommun. Vad som är bekant för mig är att de har en son **Bertil Danielsson**, som är född 1949 och gift år 1983 med **Sylvia Danielson** född 1956. Hon är från Lerdala, Västergötland och de har sonen **Adam Danielsson** född 1980. Han är gift med **Farnaz Farahani** född 1985. De bor idag i Borås.

Bibbi

Bibbi besökte år 1931 för första gången sina kusiners hemgård, Gåsbyn. Då var hon 13 år gammal. Vid detta besök var kusinerna Bengt 15 år gammal och Sigurd 17 år.

Berättelsen om Bibbi utgör ett intressant dokument från den tiden som jag gärna vill förmedla vidare. Det är hennes kusin Bengt Lidström, som är bosatt i Umeå, som skriver ett brev till Bibbis make Folke Danielsson den 27 mars 1998. Bengt har då nåtts av beskedet att Bibbi dött den 21 mars det året, vid 79 års ålder.

Så här lyder brevet:

Det var sommaren 1931. Hon kom som en sommarvind, hennes kjolar fladdrade som fjärilsvingar när hon sprang. Hon hade mycket spring i benen och hennes glada skratt var som fågelsång. Hon kom som en sommarfågel, obekymrad om arbete och livets allvar. Vi kusiner fick ju lov att arbeta på sommarlovet, i självhushållets jordbruk fanns det alltid arbete för alla, sysslolös fick man inte gå.

Jag kommer så väl ihåg den dagen när Bibbi kom. Jag hade just gjort rent i fårkättarna från det hö och den avföring som lagrats hela vintern. Jag var svettig och hade bara tvättat av händer och ansikte, när jag hälsade på Bibbi. Hon var ju vacker som en sommardag och jag kände mig klumpig och ful.

Sommaren med Bibbi blev i alla fall annorlunda för oss kusiner, det blev mera lek och stoj och många barn drogs till oss på kvällarna för att delta i lekarna. Vi minns hur smidig Bibbi var. Vi lekte ofta i trästegen som stod lutad mot takfoten, det var armhävningar och man hängde i knäveckan. Bibbi hängde på tårna.

På söndagarna gjorde vi utflykter i farbror Hermans roddbåt, ofta till västra udden på Båtön, där det var sandstrand. Vi hade enkel matsäck med oss och badade hela dan. En söndag var speciell för Bibbi. Sigurd hade fått lov att ta häst och schäs och åka till Kalix. kyrka tillsammans med Bibbi. Efter gudstjänsten bjöd Sigurd på kaffe på Törnqvists kafe'.

Höslättern började medan Bibbi var kvar och hon följde med oss en dag till Fågelträsket, en naturlig slätteräng flera kilometer hemifrån. Hon fick pröva på slätterarbetet och äta vår enkla kost, sittande på doftande myrhy i den timrade ängsladan. Ovant var

för henne att äta middag i det odiskade frukostmatkärlet. Hon lärde sig också att släcka törsten med kärnmjök blandad med vatten, förvarad i ett laggat träkärlet med hål och träplugg "sprot". Hon vistades också hos farbröderna Herman, Johan August, Oskar och Simon. En sommarmånad går fort och en regnig julidag åkte hon buss till Vitvattnets station och nattåget till Stockholm. För oss började livets allvar igen men sommaren med Bibbi blev för oss ett ljus minne.

Åren gick och kontakten med Bibbi mattades av. Vi träffades kort ett par gånger. År 1954 när Ni var på hemväg från Kalix. Vi satt en kväll på i Grisbacka i Umeå och sjöng tillsammans framför brasan. Du Folke spelade luta och vi njöt av Din vackra sångröst. Sommaren 1961, var vi på hemväg från Capellagården och gästade Er tillsammans med våra flickor. Men så på vintern 1989 blev jag bjuden att medverka vid Sjuhäradsbygdens årsmöte den 4 mars. Det blev ett hjärtligt återseende och vi hann med många trevliga saker under de fyra dagar jag var i Borås.

Sen blev nästa besök 1991. Den 24 maj åkte Karin och jag till Nääs, där jag var med på en utställning och föreläste och arbetade med slöjdare. 25 maj avslutade vi på Nääs och följde med Er till Frufällan. Vännerna Marita och Rolf Julander var också med. Hos Er hade vi ett par fina försomrardagar. Den 16-19 augusti samma år kom Ni och hälsade på hos oss i Umeå på Torpet. Det var mycket roligt. Efter alla dessa träffar har vi hållit kontakt med brev och telefon.

När vi då nåddes av Bibbis dödsbud blev det som en chock för oss, vi hade aldrig hört att hon hade några krämpor. Julbrev utväxlade vi som vanligt och efter nyår har jag gång på gång tänkt ringa, men det blev inte av och nu är det för sent. Vi får aldrig mer höra Bibbis glada skratt.

Vi förstår, Folke, att det är svårt för Dig, det finns inte ord för sorgen och saknaden efter Bibbi. Vi har delat glädje och sorg i mer än ett halvt sekel och nu blir ingenting längre som förut. Den enda trösten är att tänka på alla lyckliga år tillsammans. Barnen, barnbarnen och barnbarnsbarnen är ju en fin glädjekälla. Hemslöjdförenings årsmöte den 4 mars, som finns kvar. Sen har Du Dina sångarbröder, som även i fortsättningen kan ge glädje och styrka. Vi har alltid beundrat Din röst, den klingar så vackert även när Du talar.

Tillgivna vännerna Karin och Bengt

Drunknade i Kalix skärgård

Av Bengt-Göran Nilsson

Två befäl ur Kalix kompani, fanjunkaren *Nils Öqvist* och bataljonsadjutanten *Jonas Bergdahl* fick bägge sätta livet till, inte i strid utan genom drunkning i Kalix skärgård, vid olika tillfällen i början på 1800-talet.

Nils Öqvist kom till Nederkalix år 1801. Han var född 1765 i Persön i Nedeluleå och son till soldaten där Lars Nilsson Rupa och hustrun Margetha Pärsdotter. Nils ser ut att ha börjat som volontär i slutet av 1789 då han ersatte soldaten 144, Per Jacobsson Abborre som dog 10 okt 1789. Den 6 maj 1790 blir soldaten 44 Wisp i Heden, Matts Persson, dödsskjuten vid affären i Korhois och då ”hittransporterad från rote 144 Abborre, ynglingen Nils Öqvist”.

Han uppges då vara 24 år och ha $\frac{3}{4}$ tjänsteår. 28 augusti samma år 1790 avancerar han till rustmästare vid livkompaniet. Lönen får han från rotan 104 Rupa i Persön. Han gifte sig 1791 med Maria Jacobsdotter f 1765 i Brändön. Furir eller förare blir han 5 dec 1796 och 30 juni 1801 byter han tjänst med Johan Forsman vid Kalix kompani.

Öqvist kommer då till Nederkalix och kommer att bo på Landet 1801 och 1802. I familjen finns barnen: Lars Ulric f 1793 i Nederluleå Carl Jacob f 1794 i Nederluleå Maria Margareta f 1797 i Nederluleå Nils Peter f 1799 i Nederluleå Johan Gustaf f 1800 i Nederluleå Elisabet Catharina f 1801-05-24 på Landet, Nederkalix Gabriel f 1803-11-04 i Sangis, Nederkalix Abraham Wilhelm f 1810-08-11 i Rolfs, Nederkalix

1802 flyttar familjen till Sangis, troligen i Löjtnanten Axel Ernst Widinghoffs gård på nr 3 i Sangis. Han flyttar därifrån just år 1802. Till Rolfs flyttar familjen 1810, och troligen till en gård belägen mitt emot Vassen vid Rolfslandets strand. Nils Öqvist var ju med i kriget 1808-1809 och blev en aning bleserad, befodrades till sergeant-fanjunkare 13 oktober 1811, men den 25 juli 1812 anhöll han om avsked och det beviljades. På hösten i september 1812 seglar

han ut i Kalix skärgård för att hämta näver, troligen avsett till någon av byggnaderna på hemgården. Han har söner Johan Gustaf, Carl Jacob och Nils Petter med sig.

På hemvägen går något galet och man hamnar i vattnet. Nils Öqvist och Johan Gustaf och Carl Jacob drunknar. Nils Petter räddar sig genom att simma till en obebodd holme och där livnärde han sig flera dagar av bär. Han försökte förgäves springa i fatt några vilda får som fanns på holmen. Han simmade ut till första båt som kom förbi, men den var besatt med endast fruntimmer och de rodde förbi honom i tron att det var en ryss som kunde vara farlig att ta ombord.

Med nästa båt lyckades det bättre. Han fick hålla i båtkanten medan han förhördes. Då han därvid kunde uppge namnen på ”alla människor i Luleå och Kalix”, hjälptes han ombord och räddades på så vis.

Änkan, hustru Maria Öqvist, köpte 1817 en hemmansdel av nr 1 på 1/12 mantal i Innanbäcken. Den sålde hon nästa år 1818 till fältväbeln och Bataljonsadjutanten *Jonas Bergdahl* som 1815 kommit till Innanbäcken från Piteå. Samtidigt sålde hon även sin gård i Rolfs till honom. Enligt bouppteckningen efter maken den 28 dec 1812 fanns då i Rolfs två mindre byggnader på ofri grund, en bod och ett fähus med foderlada. Allt värderades till 100 RD.

Bergdahl synes förutom på hemmanet i Innanbäcken, även ha hållit till på gården i Rolfs som kallades ”Landnäs”. Vid mantalsskrivningen för år 1820 underteckar han denna i Landnäs den 16 dec 1819. Troligen uppförde Bergdahl en manbyggnad och en bagarstuga där. Vid bouppteckningen efter honom så noteras att husen i Rolfs, även fähus med foderlada, stolpbod och hemlighus, står på ofri grund. Nu värderades allt till 300 Rd.

Sommaren 1823 är Jonas Bergdahl ute på fisketur i Kalix skärgård. Med honom på turen är Jöns Bergström och Johan Knall från Ytterbyn. Det uppstår en väldig storm och alla kommer i vattnet och omkommer vid Halsön den 26 juni

kl 10 på eftermiddagen. Bergdahl uppges i dödboken vara 36 år, Bergström 37 år och Johan Knall 25 år och 4 månader. I husförhörslängden på nr 1 i Innanbäcken noteras Bergdahl vara född 1797, men det visar sig vara 10 år för sent. Som dödsåldern, 36 år 1823, antyder så är han född 1787 och den 24 september detta år noteras han i födelseboken för Piteå landsförsamling. Föräldrar är borgaren och sjömannen Swen Bergdahl och hustrun Catharina Blanck.

På Innanbäcken hittar han sin hustru Carin Lindh. Efternamnet Lindh lägger hon sig till med då giftermålet sker 1816. Hon är döpt till Catharina och född 16 januari 1797 med föräldrarna, tolvmannen och kyrkvärden Johan Larsson och hustrun Margareta Norström. Jonas och Karin hann få fem barn tillsammans och det femte låg då i mammans mage när fadern Jonas drunknade 1823.

Barnen: Greta Johanna f 1816, Johan Abraham f 1817, Carin f 1818, Gustava f 1821, Jonas f 1823.

Jonas Bergdahl noteras ha börjat i det militära redan 1/7 1808. 1810 var han rustnästare vid Livkompaniet och 1813 var han fältväbel i Kalix kompani när detta mönstrades 20 dec 1813 på Ruds säteri i Ny socken. Han dekorerades med medaljen för tapperhet i fält i silver efter kriget mot Norge sommaren 1814.

Änkan lämnar in en skrivelse till Kungl Majt med begäran om att få medel ur en inrättad fond för Militära och civila tjänstemäns efterlämnade änkor och barn.

...då han (Jonas Bergdahl) under mellantiden af 1823 års Befäls och Bataillons möten ämnade uti Calix skärgård, eller wid den så kallade Halsön, belägen emot öfna hafwet idka fiske, för att derigenom vinna hjälp och understöd för hushållet, jemte tvänne andra Personer, wid en uppkommen storm drunknat."

Nederkalix Församlings vice pastor Christopher Almqvist lägger in ett upprop om hjälp i Post och inrikes tidningar den 11 juli 1823. Han berättar där följande:

Den 26 juni kl 9 om eftermiddagen for bataljonsadjutanten Jonas Bergdahl, bonden Jöns Olosson Bergström och drängen Johan Knall ifrån Halsön i denna Skärgård för att fiska kring dess stränder och lovade att vara hemma i kojan kl 12 om natten. Bergdahls svärfar, vår kyrkovård (Johan Larsson) 72 år gammal och Bergdahls 5-

årige son (Johan Abraham) lämnades kvar på ön. Gubben gick omkring hela natten och följande dag med gossen på armen, men ingen syntes till. När han kom hem och meddelade detta så sändes folk att söka efter de försvunna. Man hittade båten omkullstjälpt och männens hattar. Ännu 14 dagar efter händelsen hade man inte igenfunnit kropparna.

Bergdal lämnar efter sig en gammal mor, 4 barn och dess olyckliga hustru bär det femte under sitt hjärta. Dess äldsta dotter, Greta Johanna, är 7 år och dövstum, den yngsta är 2 år (Gustava). På sitt hemman var han så mycket skyldig att hans hemman (Innanbäcken nr 1) knappt räcker till. Dess maka, gamla mor och barn stå nästa höst husvillan och utan bröd. Nämnde Bergström lämnar efter sig maka och 6 barn av vilka det äldsta är 12 år och det yngsta en dag vid faderns död. Han väddar om allmänhetens hjälp och att allt skall noga redovisas. Folk ställer upp och det kommer brev med pengar från hela Sverige.

Den 5 augusti 1824 kommer det redovisning redovisning i Post och inrikes tidningar. På hela tre och en halv sida redovisas alla namn och hur mycket de kan skänkt till änkornas familjer. Den är underskriven av C. Almqvist den 3 dec 1823.

Summan då är hela 475 riksdaler. Förutom all möjlig tacksamhet meddelades att Jöns Bergströms hemman är under försäljning och att Bergdahls snart påbörjas och att nu är de bärgade åtminstone för ett år och sedan öppnar nog herren någon dörr.

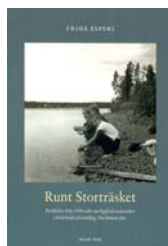

Halsön ligger i skärgården utanför Båtskärsnäs.

NY BOK Frida Esperi

Runt Storträsket

Berättelser från 1900-talet om bygd och människor i Nederalix församling, Norrbottens län.

Frida Esperi var lidelsefullt engagerad i släkten och händelser bakåt. Hon fick ofta besök av folk som ville veta mer om bygden. Besökarna sa ofta att hon måste skriva ned sin berättelser, *för snart är din generation borta och då finns ingen som vet*. Hon började skriva och en del av hennes berättelser finns i den här skriften. De hittades efter hennes bortgång 2011.

Berättelserna är självupplevda och språket igenkännande. De börjar med hennes morföräldrar som var födda på senare delen av 1800-talet. Hur vardagen såg ut för kvinnor och män i glesbygd beskrivs kärleksfullt utifrån en liten flickas synvinkel. Barndomen med många syskon i en liten stuga beskrivs så levande att man kan se familjens tillvaro framför sig. Det framgår också hur mycket vissa personer kom att betyda för Frida under hela livet.

Hon redogör för livet i byn, för vardagsslitet, för vårens kvinnogöra, för skolan och lärarinnan, klasskamrater, den hårda skoldisciplinen och hur olyckor förändrar livet. För dagens öra låter mycket omänskligt hårt men där fanns också omtanke och värme

Militärens ankomst under beredskapsåren förbättrade livsvillkoren i byn. Både män och kvinnor fick arbete och Grubbnäsudden fick en egen orkester. Svenska språket tog över en del av bondskan. Hur byn förändrades och vad arbetet som kokerska gick ut på finns beskrivet.

I en skildring från 90-talet beskriver hon den utsatthet och otrygghet hon upplevde då en för henne okänd snickare skulle renovera köket. Och helt klart underskattade han hennes förmåga att säga ifrån.

Vissa händelser kommenteras utifrån dagens kunskap. Det gäller exempelvis Fridas morbror som i unga år gick bort i spanska sjukan. Då förundrades man över att unga friska personer avled medan äldre och skröpliga klarade sig. Idag finns kunskap om virusets speciella egenskaper som förklarar förloppet.

Och Blind-August förstås! Han var ett med byn även om vissa utnyttjade hans arbetskraft vilket ett av breven visar. Avsnittet illustrerar begreppet socialpolitik samtidigt som det visar funktionshinderrörelsens betydelse för dagens välfärd. Även skildringen av ett barnbarns funktionsnedsättning kommenteras.

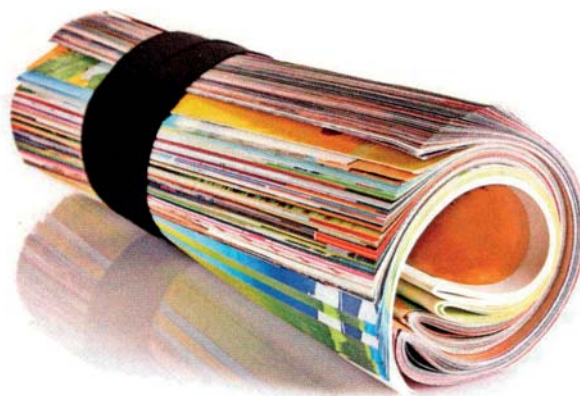
Texterna åtföljs av ett 30-tal gamla fotografier plus några av färskare datum, bouppteckning samt gamla brev som belyser tidsandan.

Ylva Arnhof

OFFSETTRYCK
DIGITALTRYCK
STORFORMAT

GJ OFFSET

Vi brukar säga att vi trycker i stort sett allt på papper.

Kontakta oss när ni behöver trycksaker.

Rudträskvägen 14, 952 41, KALIX Tel. 0923-142 00 www.gjoffset.com

Några förkortningar i kyrkböckerna

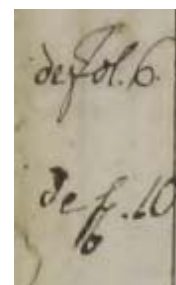
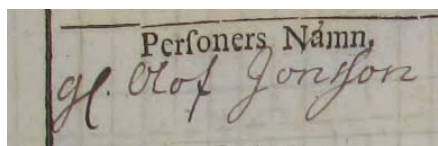
av Bengt-Göran Nilsson

I våra kyrkböcker förekommer en hel del förkortningar som kan vara bra att känna till. Skall här försöka att förklara några stycken. Det finns säkert flera beroende på olika prästers noteringar.

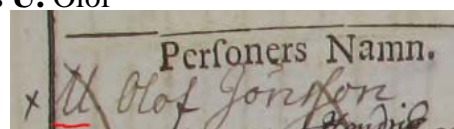
Ofta hittar man i husförhörlängden **GB** och **NB** följt av siffror. Detta hänvisar då till sidor i nya eller gamla boken i förhållande till den längd som man för tillfället studerar. Förkortningarna **de** och **ad** åtföljda av siffror intill någon person betyder att personen ifråga kommer från respektive flyttat till den sida som siffrorna anger.

Hvarifrån	Hvarthän
5. 15 47	18. 15 47

Fol. Är en förkortning av folio och betyder sida och **de fol. 6** = kommer från sidan 6. Folio kan även skrivas **f.** eller **fl.** där det som ser ut som ett l inte är ett sådant utan ett förkortningstecken.

Ovan ser vi ett förkortningstecken efter **g** som står före Olof Jönsson. Det betyder *gamle* Olof Jönsson. Kontentan av detta är att det då i samma by finns en Olof Jönsson som är yngre och som då skrivs **U.** Olof Jönsson = unge Olof Jönsson.

Afsch. eller **Afsk.** framför en soldat betyder Avskedad.

Afl. betyder avlidne

if eller **if** med förkortningstecken= ifrån

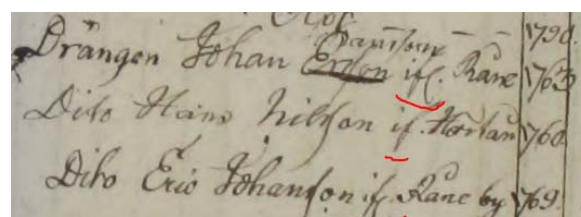
Utf. = utflyttad

Sal. = salige dvs avlidne

Flb. = flyttningsbetyg

Pag. = pagina= sida

Gr. eller **Grat.** = gratialist, soldat som fått avsked med pension

Tecknen i kolumnen "Läser och förstår" mm. kan man ta del av i början av *Nederkalix AI:2* och *AI:5a.* och där finns även förklaringar.

Avsändare:

Kalixbygdens Forskarförening
Sänkvägen 16, 95236 Kalix

KALIXforskarNYTT Nr 1- 2016

Posttidning B

Kalix

Porto betalt

OBS! Ni anmäler väl den nya adressen till oss om Ni flyttar?
Extra viktigt nu när vi skickar som Posttidning. Obeställbara
tidningar skickas inte i retur utan makuleras.

Min käraste ägodel

En av mina käraste ägodelar är en gammal kista, som jag tror är en brudkista från 1700-talet.

Kistan kom i familjens ägo ca 1919. Mormor Karolina Bergman skulle uträta ett ärende i "någon by". Med sig tog hon dottern, min mamma, Maj, som då var i sjuårsåldern. Min mamma gjorde som barn gör mest, gick på upptäcktsfärd och tittade in i en vedbod. Där stod kistan och min mamma blev helt förtjust i den och bad min mormor att hon skulle fråga om de kunde få kistan. Och se, det fick de.

Det är allt jag vet om kistans ursprung. Mormor bodde i Båtskärsnäs vid aktuell tidpunkt och till vilken "by" de tog sig, tror jag aldrig har framgått, och inte vilken tid på året. Inte framgick det hur de togs sig till "byn" eller därifrån. Inte heller om de på stående fot fick med sig kistan eller om den hämtades eller levererades senare. Dock har jag aldrig fått uppfattningen att det skulle ha varit någon inom släkten som var ägare.

Har sett en liknande kista på något program på TV och då talades om "tornedalskista" utifrån målningen. Är det någon som har kunskap om liknande kistor är jag mycket tacksam för att få information. Jag har utgått från att det är en brudkista och utifrån året att vigseln borde skett enligt angivet årtal dvs 1708. Men skrev man verkligen "år" på den tiden eller skrev man "anno"? Under året finns en "krumelur". Är det bara en prydnad eller skulle det kunna vara ett monogram eller bomärke? Det vore spännande att få veta vem som var ursprunglig ägare och givetvis vilka som gifte sig, om det nu är en brudkista förstås.

Marianne Westman

marianne.westman@hotmail.com

